

Uşaqlarda ana dili biliklərinin və nitq vərdişlərinin inkişafı

Ana dilini öyrənmə prosesi uşağın həyatının ilk illərindən başlayır desək, yanılmarıq. Başlanğıcda uşaq onun sosial dairəsini təşkil edən insanlarla, yaşadları ilə ünsiyyət qurmağa başlayır. Ünsiyyət qurma vərdişinin formalaşması, düşüncələrini ana dilində nitq vasitəsi ilə ifadə etməsi uşağın ümumi inkişafının mühüm şərtidir. Nitqin köməyi ilə uşağın müstəqilliyi artır, şəxsi təcrübəsi genişlənir, təfəkkürü zəngin olur. Sözün köməyi ilə uşaqlarda bu və ya digər psixi proseslər inkişaf edir, şəxsiyyətin xüsusiyyətləri formalaşır. Ana dilinin gözəlliklərinə yiyələnməklə

Afət Fətullayevanın fikirlərini öyrəndik və bu sahədə həyata keçirilməsi vacib olan bəzi əhəmiyyətli məqamlara toxunduq.

Dilimizi ədəbi dil normalarına uyğun olaraq istifadə etməliyik

İlk olaraq onu deyim ki, ana dilini tədris etdiyimə görə hər zaman məsuliyyət və qurur hissi duyuram. Çünki dilimizin saflığının özünəməxsus rəng-rəngliyinin qorunması vəzifəsi müəllimlərin də üzərinə düşən böyük öhdəlikdir. Azərbaycan dili əsrlər boyu digər dillərlə

Hər bir millətin maddi və mənəvi irsini qoruyan mühüm vasitələrdən biri olan dil insanlar arasında əsas ünsiyyət vasitəsidir. Cəmiyyətin formalaşmasında, münasibətlərin qurulmasında və tərəqqi etməsində dil böyük əhəmiyyət daşıyır. Hər bir xalqın düşüncəsi, etiqadı, elmi-mədəni səviyyəsi inkişaf yolu keçdikcə onun dili də təkmilləşir və zamanla bu, insanların fikirlərini, ideyalarını öyrənmək imkanını artırır. Ana dili insanın mənəvi aləminin zənginləşməsində, dünyagörüşünün artmasında, təhsil almasında, ünsiyyət prosesinin qurulmasında başlıca amil kimi çıxış edir.

Kitab oxuma mədəniyyətini daha erkən yaşlarda uşaqlara aşılamaq dilin inkişafı, nitq vərdişlərinin formalaşdırılması baxımından önəmlidir

bədii əsərlərin ədəbi dil normalarının gözlənilərək səhnələşdirilməsinə diqqət edir, müxtəlif şeir və inşa müsabiqələri keçiririk. Təbii ki, bu formatda həyata keçən müsabiqələrdə şagirdlərin öz dilində fikirlərini aydın və anlaşıqlı şəkildə ifadə etmələrinə diqqət göstəririk.

Kitab, jurnal, televiziya verilişləri, təbii ki, dilin inkişafına təsir göstərir

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin “Xalqı xalq, milləti millət edən onun doğma dilidir” fikrinə əsaslanaraq qeyd

yad olan sözlərdən istifadə etməməyə, müəyyən qüsurlara yol verməməyə, nitq etiketlərindən istifadə edərək uşaqlarla səmimi və aydın şəkildə ünsiyyət qurmağa çalışmalıdırlar. Eləcə də uşaqların bu keyfiyyətləri qazanmalarına nail olmalıdırlar.

Öz ana dilində danışa bilməyən uşaq vətənpərvər böyüyə bilməz

Biz bilirik ki, uşaqlarda ana dilinin inkişafı erkən yaşlardan formalaşmağa başlayır. Uşaq ətraf aləmlə təmasda olur və onda fikrini cümlələr şəklində ifadə etmə tələbatı yaranır. Və bununla da nitq vərdişləri yaranır. Təbii ki, insan anadangəlmə gözəl danışmır. Buna heç bir genetik və yaxud irsi faktorlar təsir etmir. Bu zamanla, özünüinkişafı ilə əlaqədar yaranan bir xüsusiyyətdir. Onu da qeyd edim ki, qloballaşmanın gətirdiyi yeniliklərdən biri olan texnologiya sürətlə inkişaf edir. Bu da uşaqların mobil cihazlara meyilini artırır, online resurslardan istifadəsini çoxaldır. Ənənəvi öyrənmə üsulları öz yerini mobil platformalarında əldə edilən informasiyalarla əvəz edir. Bizim cəmiyyətdə də bu tərəqqi ilə ayaqlaşmaq təqdirəlayiq bir addımdır. Amma kitab, jurnal, qəzet oxuma mədəniyyətini də daim qorumaq zəruridir. Hər hansı bir kitabı oxuyarkən aramla, anlayaraq oxumaq gərəklidir. Bu nəinki uşaqlara, bütün yaş kateqoriyasından olanlara da cümlələri düzgün qurmağa, öz fikirlərini rahat ifadə etməyə, söz ehtiyatının armasına köməklik edəcək. Nəticədə nitq bacarıqları və vərdişləri inkişaf edəcək, xüsusilə uşaqların cəmiyyətdə mövqelərini müəyyənləşdirməyə vasitəçi olacaq, yeni sağlam cəmiyyət formalaşacaq. Cəmiyyət inkişaf etdikcə dil də inkişaf edir. Belə ki, öz ana dilində danışa bilməyən, doğma dilini anlamayan uşaq vətənpərvər böyüyə bilməz. Biz bunu anlamalıyıq ki, vətən hamımızdır. Biz çalışmalıyıq ki, vətənpərvər gənclər yetişdirək, gələcəyimizi sağlam quraq, dilimizi saf, ahəngdarlığı ilə növbəti nəsillərə örməyə edək.

Tünzalə QULİYEVA

uşaqlar öz fikirlərini kifayət qədər sərbəst, dəqiq və incəliklə deyə bilər və bu, insanlarla təmasda olarkən dildən düzgün şəkildə istifadə edilməsinə, qavranmasına gətirib çıxarır. Belə ki, uşaqlar ulu babaları-mızdan bizə örməyən olunan, nəsil-dən-nəslə ötürülən bəşəri təcrübəni, bilik və bacarığı nitqin köməyi ilə yaşlılardan, xüsusilə onların inkişafında mühüm rol oynayan şəxslərdən valideyn və müəllimlərdən öyrənirlər. Uşaqların mənəvi dünyasının zənginləşməsində, mənəvi inkişafının düzgün təşkil edilməsində valideynlərin və müəllimlərin üzərinə böyük məsuliyyət düşür.

Müxtəlif yaşlı uşaqların Azərbaycan dili biliklərini inkişaf etdirmək, onlarda düzgün nitq vərdişlərini və bacarıqlarını formalaşdırmaq baxımından Quba rayonunun Küpçal kənd tam orta məktəbinin Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi

qaynayıb qarışmasına baxmayaraq həmişə zənginliyini qoruyub saxlamış və inkişaf etmişdir. Ana dilinin zənginləşməsi, inkişaf etməsi üçün ilk olaraq, dilimizi ədəbi dil normalarına uyğun istifadə etməliyik. Həm ailədə, həm də məktəbdə ana dilinin leksikologiyasına daxil olan doğma sözlərimizdən istifadə etməli, Azərbaycan dilində bədii-qiraətlə daha çox məşğul olmaqla kitabxananın dostu olmağa çalışmalıyıq. Bu yolda atılacaq addımlardan ən önəmli mütaliə vərdişlərini uşaqlar arasında yaymaq və təbliğ etməkdir. Kitab oxuma mədəniyyətini daha erkən yaşlarda uşaqlara aşılamaq dilin inkişafı, eyni zamanda da nitq vərdişlərinin formalaşdırılması baxımından önəmlidir. Buna nəzərən biz məktəbimizdə müxtəlif yaşlı şagirdlərin öz yaşlarına uyğun kitab mütaliəsi ilə məşğul olmasına, onlarla rollu oyunların oynanılmasına,

edim ki, bizim doğma dilimiz bizə əjdadlarımızın əmanətidir. Biz də gələcəyimizin qurucuları olaraq, şagirdlərimizə bu dili saf, zəngin, axıcı olaraq ötürməli, gələcəyimizi öz dilimizlə anlatmalıyıq. Kitab, jurnal, televiziya verilişləri, təbii ki, dilin inkişafına təsir göstərir. Çünki elm və texnologiyadan istifadə müasir dövrdə beynəlxalq aləmə inteqrasiya etmək üçün əhəmiyyətlidir. Bu baxımdan, televiziya verilişlərində ədəbi dil normalarına uyğun anlaşıqlı, aydın danışq dilindən istifadə edilməsi məqsədəuyğundur. Ana dili dərslərində verilən nağıl qəhrəmanlarının doğma dilimizdə adlandırılması fikrimcə, daha əhəmiyyətlidir. Uşaqlarda düzgün nitq vərdişlərinin və bacarıqlarının formalaşdırılması ailədən başlayır və məktəbdə davam edir. Bunun üçün həm valideynlər, həm də müəllimlər daha diqqətli olmalıdır. Nitqlərində doğma dilə